

Nr 4.

Ankom till riksdagens kansli den 7 februari 1928 kl. 2 e. m.

Utlåtande i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt tillämpning av lagen den 28 april 1926 om inskränkning i rätten till inmutning inom vissa län dels ock en i ämnet väckt motion.

Genom en den 30 december 1927 dagtecknad, till lagutskott hänvisad proposition, nr 4, vilken behandlats av första lagutskottet, har Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagda i statsrådet förda protokoll, föreslagit riksdagen att antaga följande förslag till

lag om fortsatt tillämpning av lagen den 28 april 1926 (nr 88) om inskränkning i rätten till inmutning inom vissa län.

Härigenom förordnas, att lagen den 28 april 1926 om inskränkning i rätten till inmutning inom vissa län, vilken lag gäller till den 1 januari 1929, skall äga fortsatt giltighet till den 1 januari 1930.

I samband med denna proposition har utskottet till behandling förehaft en i anledning av propositionen inom första kammaren väckt motion, nr 216, däri herr *Asplund* hemställt, att riksdagen ville, under förklaring att Kungl. Maj:ts proposition nr 4 icke kunnat av riksdagen i oförändrat skick antagas, för sin del antaga följande förslag till

lag om inskränkning i rätten till inmutning inom vissa län.

Härigenom förordnas, att med avseende å rätten till inmutning av mineralfyndigheter å sådan inom Norrbottens, Västerbottens och Jämtlands län belägen kronojord, som ej innehaves under ständig besittningsrätt eller är anslagen till boställe, skola följande bestämmelser gälla:

1 §.

Inmutning för annans än kronans räkning må ej ske utan Konungens för särskilt fall givna tillstånd, och skola med avseende å inmutning samt de rättigheter och förpliktelser, som därav föranledas, föreskrifterna i 2–6 §§ härnedan jämte bestämmelserna i gruvstadgan den 16 maj 1884 lända till efterrättelse, de sistnämnda i den mån de äro förenliga med denna lag och i motsvarande tillämpning, där sådan av förhållandena påkallas.

Utöver vad sålunda föreskrives, äge Konungen för särskilt fall, där så befinnes lämpligt, vid beviljande av tillstånd för inmutning fastställa ytterligare villkor för tillgodoseende av kronans intressen.

2 §.

I mutsedel, som utfärdas för inmutning, varom i 1 § förmäles, skall erinran göras om att inmutarens rätt är begränsad genom stadgandena i denna lag.

3 §.

Inmutare, varom i 1 § förmäles, skall vara underkastad de förändrade bestämmelser, som genom ny lagstiftning kunna bli fastställda och hava avseende å rätten att nyttja den genom inmutningen uppkomna gruvanläggningen eller gruvdriftens bedrivande å densamma; dock att inmutarens skyldighet i nämnda hänseende icke skall inträda förrän tjugu år förflutit från mutsedelns utfärdande. För den händelse genom blivande lagstiftning rätt att bearbeta mineralfyndighet göres beroende av särskilt tillstånd samt upptäckare av fyndighet medgives företräde till erhållande av dylikt tillstånd, skall sådan företrädesrätt tillkomma inmutaren för den genom inmutningen uppkomna gruvanläggningen. Därest enligt ny lagstiftning företrädesrätt, varom ovan förmäles, icke skulle tillkomma upptäckare av mineralfyndighet samt inmutaren av sådan anledning skulle gå förlustig rätten till gruvan, skall inmutaren vara berättigad till ersättning för värdet *av för gruvdriften inlöst mark, däri inbegripen ersättning, som enligt 33 § gruvestadgan må hava erlagts en gång för alla*, och av byggnader och övriga anläggningar, som äro erforderliga för den fortsatta gruvdriften, ävensom för kostnaden för blottläggning och tillredning av mineraltillgångar, vilka vid hans avträdande av gruvan ligga färdiga för brytning. Inmutaren skall vara underkastad, vad den nya lagstiftningen kan komma att stadga angående sättet, huru dylik ersättning i händelse av tvist skall fastställas.

4 §.

Med avseende å fyndighet, som inmutats enligt 1 §, äge kronan anmäla sig till begagnande av sin jordägarandel inom fem år från det avskrift av mutsedeln på grund av föreskriften i 13 § 1 mom. gruvestadgan blivit ingiven till Konungens befallningshavande; *dock erfordras i intet fall, att sådan anmälan göres tidigare än inom ett år från den dag förrättning, varigenom utmål blivit utlagt för fyndigheten, avslutats.*

Från den tid kronan bevisligen hos inmutaren gjort anmälan om begagnande av sin jordägarandel, njute kronan delaktighet i anläggningen, dock med förbindelse att vidkännas motsvarande andel i alla kostnader, som för arbetets bedrivande därefter erfordras, ävensom att i enahanda förhållande ersätta värdet av *för gruvdriften inlöst mark* och de för arbetet nödiga och nyttiga byggnader, redskap och förråd, som dessförinnan blivit anskaffade. I kostnad, som inmutaren haft för fyndighetens undersökning och blottande, vare kronan ej skyldig taga del.

5 §.

För fyndighet, som inmutats enligt 1 §, må utmål icke läggas på annan mark än sådan kronan tillhörig jord, som avses i denna lag.

6 §.

Då inmutning skett enligt 1 §, vare överlåtelse av inmutningsrätten icke giltig, med mindre bergmästaren å mutsedeln gjort anteckning om överlåtelsen. För verkställandet av sådan anteckning skall mutsedeln bifogas, när anmälan enligt 56 § gruvestadgan göres om överlåtelsen. Därest den, till vilken överlåtelsen skett, icke äger att utan Konungens tillstånd förvärva eller bearbeta mineralfyndighet samt dylikt tillstånd icke erhållits, skall bergmästaren förvägra anteckning, varom ovan förmäles.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1928 och skall upphöra att gälla den 1 januari 1930. Genom denna lag upphäves lagen den 28 april 1926 om inskränkning i rätten till inmutning inom vissa län.

Beträffande de skäl, som ligga till grund för de framlagda förslagen, tillåter sig utskottet att i den mån redogörelse därför ej lämnas här nedan hänvisa till propositionen och motionen.

Allt sedan år 1902 hava beträffande rätten till gruvdrift inom de nordligaste delarna av landet provisoriska lagbestämmelser varit gällande. Dessa bestämmelser hava avseende å s. k. odisponerad kronojord eller sålunda kronojord, som ej innehaves under ständig besittningsrätt eller är anslagen till boställe. Bestämmelserna, som från början endast avsågo Norrbottens län, men sedermera utsträcktes att gälla jämväl Västerbottens och Jämtlands län, inneburo ursprungligen förbud för inmutning för annans än kronans räkning. Dessa bestämmelser, som årligen erhöles förlängd giltighet, ersattes genom den likaledes provisoriska lagen den 31 maj 1918 (nr 288), varigenom inmutningsförbudet begränsades till att avse järnmalmsfyndigheter inom nämnda län. Denna lag innehöll därjämte bestämmelser, innefattande vissa avvikelser från gruvstadgans föreskrifter med avseende å verkan av inmutning och det inbördes förhållandet mellan inmutare och jordägare. 1918 års lag gällde till den 1 maj 1926, då den avlöstes av lagen den 28 april samma år (nr 88). Sistnämnda lag medförde en återgång till det tidigare gällande vidsträckta inmutningsförbudet. En nyhet i förhållande till den före 1918 års lag gällande lagstiftningen utgör emellertid den Kungl. Maj:t tillerkända befogenheten att medgiva dispens från lagens tillämpning. 1926 års lag, som enligt slutbestämmelserna skulle upphöra att gälla den 1 januari 1928, så framt ej Kungl. Maj:t med riksdagen annorlunda förordnade, har prolongerats till den 1 januari 1929.

Hittillsvarande provisorisk gruvlagstiftning.

I propositionen föreslås nu, att 1926 års lag skall äga fortsatt giltighet till den 1 januari 1930. Att 1926 års lag erhållit allenast provisorisk karaktär, har haft sin orsak i de sedan åtskilliga år pågående förarbetena till en fullständig omarbetning av gruvlagstiftningen. Beträffande detta ärendes nuvarande läge har departementschefen under hänvisning till de härom årligen lämnade uppgifterna i propositionerna angående den provi-

Propositionen.

soriska lagstiftningens prolongation, erinrat, att socialiseringsnämnden i augusti 1927 avgivit utlåtande över det av särskilda sakkunniga år 1923 avlämnade betänkandet ävensom över] de i anledning av betänkandet av vissa myndigheter och enskilda sammanslutningar avgivna yttranden. Kommerskollegium har därefter den 29 september 1927 anbefallts att efter samtliga bergmästares hörande före den 1 februari 1928 inkomma med yttrande över nämndens utlåtande, varjämte vissa sammanslutningar beretts tillfälle att inom samma tid avlämna yttrande. Såväl med hänsyn härtill som på grund av detta lagstiftningsärendes vidlyftiga beskaffenhet är det enligt departementschefens yttrande uteslutet, att förslag i ämnet kan föreläggas den nu pågående riksdagen. Vid sådant förhållande hava provisoriska bestämmelser ansetts böra meddelas för ännu någon tid, och har denna tid, såsom hittills skett, synt lämpligen kunna fastställas till ett år.

*Motionen.
Tidigare be-
handling av
däri väckt
yrkande.*

Det i motionen framlagda förslaget innehåller, förutom föreskrift att inmutning å odisponerad kronojord inom ifrågavarande tre län för annans än kronans räkning ej må ske utan Kungl. Maj:ts för särskilt fall givna tillstånd, utförliga bestämmelser i ändamål att reglera den Kungl. Maj:t tillkommande dispensrätten. Samma spörsmål förelåg vid ärendets behandling, då giltighetstiden för 1926 års lag första gången utsträcktes genom beslut av 1927 års riksdag. I infordrat yttrande, huruvida förordnande borde meddelas om fortsatt tillämpning av 1926] års lag m. m., hade nämligen herr Asplund i egenskap av bergmästare i norra bergmästaredistriktet ifrågasatt, huruvida lagen borde på angivet sätt fullständigas. I detta uttalande hade kommerskollegium och chefen för Sveriges geologiska undersökning i princip instämt. Vid anmälan av ärendet i statsråd den 28 januari 1927 anförde föredragande departementschefen bland annat följande:

Till grund för de olika förslag, vilka i detta hänseende blivit framställda, synes ligga den uppfattning, att den nuvarande bestämmelsen skulle innefatta en viss begränsning av Kungl. Maj:ts befogenhet att vid meddelande av dispens fastställa de villkor, som i föreliggande fall kunde finnas lämpliga, särskilt för betryggande av kronans intresse och ett ändamålsenligt ordnande av förhållandena vid övergången till en blivande ny gruvlagstiftning. Med anledning härav får jag erinra, att vid lagens tillkomst dåvarande chefen för justitiedepartementet uttalade, att då det därvid icke vore möjligt att i lagen närmare utforma vissa regler för dispensrättens handhavande, Kungl. Maj:ts befogenhet i detta avseende syntes kunna angivas på samma sätt som för där avsedda fall skett i 1 § i lagen den 30 maj 1916 om vissa inskränkningar i rätten att förvärva fast egendom eller gruva eller aktier i vissa bolag. I enlighet härmed erhöi lagen den nu gällande avfattningen, och någon erinran härutinnan förekom varken från lagrådets eller riksdagens sida. Det synes mig ock vara tydligt, att en dylik allmänt hållen bestämmelse är bäst ägnad att vid avgörandet av dispensfrågor låta de olika synpunkter, som kräva beaktande, komma fullt till sin rätt. Att i lagen angiva särskilda villkor för dispens måste — såsom i

viss mån framgår även av de sinsemellan skiljaktiga förslag, som framkommit i utlåtandena — ställa sig ganska vanskligt. Något behov därav torde ej heller vara för handen. I tillämpningen har redan förekommit, att Kungl. Maj:t vid beviljande av dispens fastställt, bland andra, sådana föreskrifter för tillvaratagande av kronans intresse, vilka nu föreslagits till införande i själva lagen. Otivelaktigt komma de ämbetsmyndigheter, vilka hava att i varje särskilt dispensärende avgiva yttranden, icke att underlåta att därvid framhålla sådana omständigheter, som kunna innefatta anledning till fastställande av speciella villkor. Vid sådant förhållande synes det mindre lämpligt att genom en ändring i den provisoriska gruvlagen bryta den likformighet, som nu råder mellan denna lag och den nyss nämnda lagen den 30 maj 1916; något behov av ändring i den senare lagen har veterligen ej yppats.

I enlighet med föredragandens hemställan beslöt Kungl. Maj:t föreslå, att förordnande skulle meddelas om fortsatt giltighet av 1926 års lag för tiden till den 1 januari 1929. Denna uppfattning biträdades av första lagutskottet, som i utlåtande nr 32 hemställde, att riksdagen måtte, med avslag å motioner av herr Asplund i första och herr Wikström i andra kammaren innefattande yrkande om antagande av särskilt lagförslag i ämnet av i huvudsak samma innebörd som det nu av herr Asplund framlagda, bifalla Kungl. Maj:ts proposition. Utskottets hemställan godkändes av båda kamrarna utan debatt.

Jämväl i det yttrande, som herr Asplund hösten 1927 avgivit, huruvida förordnande om fortsatt tillämpning av 1926 års lag ånyo borde meddelas m. m., har herr Asplund framfört sitt förslag om utförliga bestämmelser till reglering av Kungl. Maj:ts dispensrätt, då dispensbestämmelsen i 1926 års lag enligt hans mening skulle innefatta en viss begränsning av Kungl. Maj:ts befogenhet att vid meddelande av dispens fastställa de villkor, som i föreliggande fall kunde finnas lämpliga, samt 1926 års lag i tillämpningen skulle hava visat sig medföra vissa praktiska olägenheter. I sistnämnda hänseende har herr Asplund anfört bland annat:

Då särskilda bestämmelser för varje fall av dispens måste utarbetas (och ändringar ha även gjorts från fall till fall, utan att vara påkallade av några olika förhållanden i de särskilda dispensfallen), blir avgörandet av varje dispens fördröjt i alltför hög grad. En rationellt bedriven malmletning, i vars väg ett kanske ganska obetydligt kronoskifte kommer, och som måste göra undersökningar å detta skifte, innan malmletningen å andra sidan därom kan fullföljas, vållas givetvis betydande olägenheter genom att lång tid måste förflyta mellan första anmälan om ett fynd och mutsedels utfärdande. Först sedan fjorton dagar förflutit efter det avskrift av mutsedeln delgivits vederbörande länsstyrelse har nämligen inmutaren rätt påbörja arbete inom inmutningen. För de tre inmutningskomplex, beträffande vilka dispens hittills beviljats, har tidsutdräkten mellan ingivande av anmälan om fyndet och den tid, då undersökningsarbete kunde påbörjas, uppgått till mera än resp. sex, tio och åtta månader, medan motsvarande tid vid fri inmutningsrätt varierar mellan tre veckor och halvannan eller två månader. Då de särskilda villkoren kunna variera för varje dispens, kunna tryckta blanketter för mutsedlarna ej användas, utan måste såväl dessa som för

delgivning m. m. behövlige avskrifter utskrivas särskilt; och med de vidlyftiga särbestämmelser, som hittills förekommit, upptar den »lagtext» som måste utskrivas å varje mutsedel så stor plats, att denna uppfyller fyra å fem tätskrivna sidor. Även vid publikation i kyrka, som är en nödvändig förutsättning för mutsedels giltighet, vållas särskilt besvär genom den långa texten.

Chefen för Sveriges geologiska undersökning har i avgivet utlåtande hemställt om förlängning av 1926 års lag på ytterligare ett år, medan kommerskollegium, som tagit del av herr Asplunds yttrande, biträtt hans ståndpunkt under hänvisning till den erfarenhet kollegium nu vunnit av författningens tillämpning.

Vid anmälan av ärendet för Kungl. Maj:t yttrade departementschefen efter att hava redogjort för behandlingen år 1927 av frågan om förlängning av 1926 års lag:

Av vad nu erinrats i fråga om detta lagstiftningsärendes föregående behandling lär framgå, att ärendet befinner sig i ett väsentligen oförändrat läge. Visserligen föreligger ytterligare någon tids erfarenhet med avseende å den dispensprövning, som enligt 1926 års lag utövas av Kungl. Maj:t, men denna erfarenhet har enligt min uppfattning icke ådagalagt något behov av att i det skede, vari gruvlagstiftningsfrågan nu kommit, söka genomföra en mera detaljerad lagstiftning av fortfarande provisorisk karaktär. Knappast har påvisats, att den gällande ordningen medfört någon mera betydande olägenhet, som skulle undanröjas genom en lag av det ifrågasatta innehållet. Däri skulle icke komma att upptagas någon bestämmelse, vilken icke lika fullt kan vinna beaktande vid dispensprövningen. Ej heller torde ärendenas behandling kunna i avsevärd mån påskyndas genom en sådan lag, då fortfarande prövningen skulle ligga i Kungl. Maj:ts hand och vederbörande ämbetsmyndigheters hörande lär erfordrigt. Med avseende å den tidsutdräkt, som förekommit vid avgörandet av de, för övrigt ytterst fåtaliga, ärenden, vilka behandlats under år 1927, synes grundad anledning finnas till antagande, att densamma föranletts mindre av procedurens omständlighet än av erforderliga sakliga överväganden.

Utskottet.

Utskottet har icke något att erinra mot att det i 1926 års lag meddelade förbudet mot inmutning i förening med rätt för Kungl. Maj:t att därifrån bevilja dispens utsträcker att gälla ännu ett år. Vad angår det i motionen framställda yrkandet om meddelande av särskilda lagstadganden angående de villkor, som av Kungl. Maj:t må förbindas med tillstånd till inmutning, finner utskottet, i likhet med departementschefen, att det icke ådagalagts något behov av att i det skede, vari gruvlagstiftningsfrågan nu kommit, söka genomföra en mera detaljerad lagstiftning av fortfarande provisorisk karaktär. Utskottet kan följaktligen icke biträda motionärens förslag.

Under åberopande av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

- 1) att förevarande proposition måtte av riksdagen bifallas; samt

2) att den i anledning av propositionen väckta motionen icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 7 februari 1928.

På första lagutskottets vägnar:

A. ÅKERMAN.

Vid detta ärendes behandling hava närvarit:
från första kammaren: herrar *Åkerman, Klefbeck, Borell, Schlyter, Svenson* i Eskhult,
Jonsson i Lycksele, *Georg Dahl* och *Bissmark*;

från andra kammaren: herrar *Lindqvist* i Halmstad, *Leo, Nilsson* i Antnäs, *Jansson* i Eds-
bäcken, *Karlsson* i Vätö, *Carlson* i Mölndal, *Persson* i Trången* och *Christenson* i Södertälje.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.
